

บทที่ 1

วิธีวิทยาและองค์ความรู้ทางวรรณกรรมศึกษาและวรรณกรรมวิจารณ์ ทศวรรษ 2520 ถึงปัจจุบัน

สายชล สัตยานุรักษ์

บทคัดย่อ

ในทศวรรษ 2520 เป็นต้นมา วิธีวิทยาและองค์ความรู้ทางวรรณกรรมศึกษาและวรรณกรรมวิจารณ์มีความเปลี่ยนแปลงอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสองทศวรรษหลังคือทศวรรษ 2540 ถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตามท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่ดำเนินไปอย่างมีนัยยะสำคัญต่อวงวิชาการและสังคมไทยนี้ มีนักวิชาการบางส่วนสืบทอดวิธีวิทยาและองค์ความรู้ทางวรรณกรรมศึกษาและวรรณกรรมวิจารณ์แบบเดิมที่เคยมีมา นั่นคือวิธีวิทยาที่ใช้ความคิดความรู้ หรือประสบการณ์ส่วนตัวในการวิเคราะห์ตีความวรรณกรรมและอัตชีวประวัติของผู้แต่งภายใต้อุดมการณ์มนุษยนิยม เพื่อประเมินคุณค่าทางสุนทรียะและคุณค่าต่อชีวิตและสังคม โดยให้ความสำคัญแก่การเสริมสร้างพลังทางปัญญาและจริยธรรมแก่ผู้อ่าน แนวการศึกษาดังกล่าวนี้ยังมีบทบาทอยู่มากในวงการศึกษาและวงการวิจารณ์วรรณกรรมสืบมาจนถึงปัจจุบัน

ตั้งแต่ยุค “ป่าแตก” (พ.ศ.2523) บริบททางสังคมของไทยและการต่อสู้ทางความคิด/ความรู้ นำไปสู่การแสวงหาความรู้และวิธีวิทยาใหม่ในการศึกษาและการวิจารณ์วรรณกรรม ที่สำคัญได้แก่ การขยายตัวของกลุ่มคนที่ได้รับการศึกษาระดับสูงรวมทั้งคนในหัวเมืองและชนบท การขยายบทบาทของผู้หญิงและเพศที่สาม การปฏิเสธอำนาจเผด็จการของผู้นำ การเคลื่อนไหวในการสร้างความรู้และศิลปะในวงวิชาการเพื่อตอบโจทย์สังคมไทยเอง และการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับ “คนชายขอบ” ในวงการวรรณกรรมศึกษาเอง บริบทดังกล่าวนี้ทำให้เกิดการ

แสวงหากระบวนทัศน์ใหม่และปฏิเสธแนวการศึกษาแบบเดิมในทุกสาขาวิชา ซึ่งในวงวิชาการ
วรรณกรรมศึกษาและวรรณกรรมวิจารณ์หมายถึงการปฏิเสธวัฒนธรรมกระแสหลักที่เคยมี
อิทธิพลต่อการศึกษาและการวิจารณ์วรรณกรรม ที่สำคัญได้แก่ อุดมการณ์ชาตินิยม วัฒนธรรม
ต่างๆ ที่มาจากรัฐและทุนนิยม วัฒนธรรมชายเป็นใหญ่ ตลอดจนวัฒนธรรมกระแสหลักที่มีอยู่
ในวงการวรรณกรรมศึกษาและวรรณกรรมวิจารณ์เอง นั่นคือการเขียนและการวิจารณ์
วรรณกรรมในแนว “วรรณกรรมเพื่อชีวิต”

นอกจากบริบทของสังคมและวงวิชาการไทยแล้ว กระบวนทัศน์ใหม่ของนักวิชาการทาง
วรรณกรรมศึกษาและวรรณกรรมวิจารณ์ที่มีพลังสูงขึ้นอย่างรวดเร็วในทศวรรษ 2540 เป็นต้น
มา ส่วนใหญ่แล้วเป็นผลมาจากการรับวิถีวิทยาและองค์ความรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งทฤษฎีใหม่ๆ
จากตะวันตกมาเผยแพร่และประยุกต์ใช้ในการศึกษาและการวิจารณ์วรรณกรรม ได้แก่ ทฤษฎี
“โครงสร้างนิยม” “หลังสมัยใหม่” หลังโครงสร้างนิยม” และ “หลังอาณานิคม” นอกจากนี้ยังมี
การวิเคราะห์วรรณกรรมแนวต่างๆ ที่โดดเด่นในระดับนานาชาติ เช่น วรรณกรรมสังคมนิยม
มหัศจรรย์ วรรณกรรมแนวเพศสถานะ เป็นต้น ทำให้มีการใช้ทฤษฎีใหม่ๆ เป็นฐานคิดในการตั้ง
คำถามและการ “รื้อสร้าง” ตลอดจนการ วิเคราะห์สัญลักษณ์และวาทกรรมอันเป็นมายาคติ
ครอบงำชีวิตผู้คนและสังคม โดยอาศัยวิถีวิทยาแบบสหวิทยาการ เพราะจุดมุ่งหมายสำคัญใน
การการศึกษาและการวิจารณ์วรรณกรรมคือการเปลี่ยนความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ทำให้ “คน
ชายขอบ”ทั้งหลาย มีสิทธิและเสรีภาพในการกำหนดชีวิตของตนเองและสังคม เพื่อทำให้
ความสัมพันธ์เชิงอำนาจมีความเสมอภาคมากขึ้น ทั้งระหว่างเมืองกับชนบท ระหว่างชนชั้น
ระหว่างเพศ ระหว่างชาติพันธุ์ ระหว่าง “ตะวันตก” กับ “ตะวันออก” ระหว่าง “ชาติ” กับ
“ท้องถิ่น” ฯลฯ

Abstract

Since the late 1970s, the methodology and body of knowledge in literary criticism has undergone great changes, especially in the past 2 decades. However, in the midst of these ongoing significant changes for Thai academic circles and society, a group of academics continued with the pre-existing methodology and body of knowledge in cultural studies and literary criticism. This is a methodology that uses personal thoughts, knowledge or experience in the analysis of literature and the genius of authors under a humanist ideology in order to evaluate aesthetic values and values for life and society by giving importance to reinforcing the intellectual and moral power over the reader. Such studies continue to have a great role in educational and literary criticism circles until today.

Since the time of the 'return from the jungle' (1980), the social context of Thailand and the political/knowledge struggle led to a search for new methodologies and knowledge in literary studies and criticism. Importantly, there was an expansion in the number of people who received a high level of education in both the capital and the countryside, an expansion in the role of women and the third sex, a rejection of dictatorship of the elite, a movement to build knowledge and the arts in academic circles in order to respond to the problems of Thai society themselves, and the accumulation of knowledge on the 'marginalized' in literary studies circles themselves. This context instigated the search for new paradigms and a rejection of existing approaches to study in all subjects. In literary studies and literary criticism circles this meant a rejection of mainstream culture that had influenced literary

studies and criticism. Importantly, this included nationalist ideology, cultures from the state and capitalism, patriarchal culture and mainstream culture that existed within literary studies and literary criticism circles themselves. This was writing and literary criticism in the 'literature for life' approach.

Outside the context of Thai society and academic circles, the new paradigms of academics in literary studies and literary criticism became rapidly stronger in the past 2 decades. This mostly resulted from the acceptance of methodologies and bodies of knowledge and especially new theories from the west disseminated and applied to literary studies and criticism. These were structuralism, postmodernism, post-structuralism and postcolonialism. There were also different approaches to literary analysis that were prominent at an international level such as magical realism literature and literature on gender. This led to the use of new theories as the conceptual basis for posing questions and 'deconstruction' together with semiotic and discourse analysis of myths dominating the lives of individuals and society by relying on interdisciplinary methodologies, because the important aim in literary studies and criticism is to change power relations to give all 'marginalized' people rights and freedoms in determining their own lives and society and to create more equal power relations between city and countryside, among classes, among sexes, among ethnicities, between 'west' and 'east', between 'nation' and 'locality', and so on.